

Hoofdredacteur ESB

a.jolink@sdu.nl

Vrees

Opeens lag er een envelop op de mat. In de envelop een fotokopie van een oud ESB-artikel met daarop in een wiebelig handschrift de naam van de auteur. Het artikel was bijna antiek en de auteur bleek Jan Pen te zijn. Op de envelop volgden nog meer enveloppen, en ook nog telefoongesprekken. Een van de telefoongesprekken moet een glorieus moment zijn geweest voor de oude Jan Pen, waarin hij met gepaste trots weer een onkundige kon vertellen dat hij officieel kunstenaar was. Een paar dagen later lagen twee beschilderde kranten op de mat: vrouwen en een zeilboot. Dat was een paar jaar geleden. Ik was ontroerd, en nu is Jan Pen niet meer.

Jan Pen was een van de stamgasten van ESB vanaf de jaren vijftig en zijn naam resoneert nog steeds in de redacties van ESB. In de jaren vijftig schreef hij vooral over inkomensverdelingsvraagstukken, een actuele discussie op dat moment. In de jaren daarna was hij een scherp commentator op ontwikkelingen in de maatschappij en in het vakgebied. Voor velen was Jan Pen de vleesgeworden keynesiaan, maar waarschijnlijk zou dat hem groot onrecht doen. Niet *The general theory* van John M. Keynes, maar de Hoofdlijnen der staathuishoudkunde van Isaac B. Cohen uit 1903 is zijn inspiratiebron geweest. Dit zegt waarschijnlijk meer over de wetenschapper en mens Jan Pen dan enig ander etiket: niet één boek maar hoofdlijnen.

Jan Pen had een *ex libris* met de verbeelding van een kroontjespen en de spreuk *timeo virum unius libri*: Vrees de man van slechts één boek. Deze echo van Thomas van Aquino is een waarschuwing van alle tijden en werd door Jan Pen serieus genomen. In zijn vele boekbesprekingen in ESB klinkt een worsteling door van voors en tegens, de eeuwige strijd van de afweger. Voor Pen lag de waarheid niet in het midden, dat zou te makkelijk zijn, maar moest

worden opgespoord door zorgvuldige overwegingen. Dit vergt een leven lang van wikken en wegen, de bereidheid om meningen te herzien en stelligheid te mijden.

Toen in de jaren zeventig de discussie losbrandde over de grenzen aan de groei, aangevoerd door de Club van Rome, werd ook Jan Pen meegesleurd in de uitdaging om ingesleten opvattingen tegen het licht te houden. In 1972 leidde dit in ESB tot een openhartige biecht: "Tot voor kort was ik geneigd tot de opinie, dat economische groei nodig bleef, zij het met flinke verschuivingen van vervuulende naar niet-vervuulende vormen van produktie. Deze herallocatie blijft m.i. weliswaar nodig, maar biedt, zoals ik het nu zie, geen voldoende oplossing, o.a. voor het energieprobleem, voor de thermische en radioactieve vervuiling en voor een aantal onvermijdelijke vormen van specifieke vervuiling. Ik vrees dat de zaak waarschijnlijk volledig zal vastlopen. Dit heeft echter allerminst geleid tot een heldere kijk op hetgeen er nu moet gebeuren. Integendeel, ik ben niet in staat aan te geven welke institutionele, legale en mentale veranderingen er moeten plaatsvinden om de mensheid te redden."

Zijn kunstenaarshart in een economenlichaam gaf ruimte aan de opvatting dat de beperkende meningen van economen moeten worden gecompenseerd door het artistiek scheppend vermogen van de kunstenaar. Niet alleen voegde hij zelf de daad bij het woord, zoals te zien in de recent geopende tentoonstelling *Antidotes from the dismal science* in Rotterdam, maar hij beargumenteerde ook met ongekende stelligheid dat de baten van de kunst zwaar werden onderschat. Deze opvatting kan niets anders zijn dan de zoveelste poging om de vakbroeders te laten denken in termen van voor- en nadelen.

In de enveloppen die op mijn deurmat lagen zaten overdenkingen en overwegingen van een oude man die op zoek was naar de waarheid. Sommige delen zijn uiteindelijk in het Hollands Maandblad verschenen, maar dit was waarschijnlijk niet eens het doel. Het proces is net zo belangrijk als het resultaat, zodat uiteindelijk het middel de doelen heiligt; en daarin past een goed debat, een scherpe pen, en een gezonde twijfel.

Jan Pen is een vertegenwoordiger geworden van een uitstervende generatie economen, een generatie die geen genoegen nam met één boek. Dit is ook de generatie van de enerzijds-anderzijds-economie. De huidige generatie lijkt zich te richten op dat ene boek en weet nu meer van minder. Daar valt moeilijk mee te debatteren en dat is jammer.

Elke gemeenschap en generatie verdient een Jan Pen. Maar ik vrees voor de economische gemeenschap. Tabee Tabee.